

Ortwin Hoffman

Het belang van gegevens verzamelen, óók in tuinen

Onze belangrijkste bron van gegevens over vlinders en libellen zijn de meetnetten, grotendeels geteld door vrijwilligers. Daarvoor heeft De Vlinderstichting samen met het Centraal Bureau voor de Statistiek het meetnet dagvlinders (sinds 1990), het meetnet libellen (sinds 1998) en het meetnet nachtvlinders (sinds 2012). Deze meetnetten zijn onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoring, het NEM. Dankzij deze gegevens volgen we de ontwikkeling van soorten in Nederland en kunnen we effecten van beheer, landschap en klimaat vergelijken.

Tekst:
Lieveke Crombach & Gerdien Bos
De Vlinderstichting

Binnen de meetnetten hebben we in totaal ruim 3200 vaste meetroutes/punten. De meetpunten voor nachtvlinders (met een LedEmmer) liggen grotendeels in stedelijk gebied. Veel mensen verwonderen zich dus al over de diversiteit van nachtvlinders in hun tuin!

Totaal 3200 meetroutes/punten:	
Dagvlinders	Ruim 1300
Libellen	ca. 500
Nachtvlinders	Ruim 1400

Van de dagvlinderroutes ligt 20% in stedelijk gebied, wat een aardig beeld geeft hoe het daar met dagvlinders gaat. Voor sommige soorten is er verschil in de trends tussen stedelijk en landelijk gebied. Zo is de gehakkelde aurelia meer vooruitgegaan in stedelijk gebied dan in andere landschapstypen. Tuinen zijn nog relatief onderbelicht in de meetnetten, terwijl de ruim 4,5 miljoen tuinen samen een oppervlakte hebben van ruim tien keer Nationaal Park De Hoge Veluwe. Bovendien blijkt keer op keer hoeveel biodiversiteit er te vinden is, in sommige tuinen zelfs meer dan duizend soorten! Tellen in de tuin levert dus niet alleen waardevolle gegevens op, maar óók verwondering over wat er vlak bij huis leeft. Vanuit die eerste verwondering groeit soms de stap naar een vaste meetroute of een meetpunt.

Jaarrond of sporadisch tellen

Tellen in een tuin kan structureel of incidenteel. Honderden vrijwilligers doen structureel mee aan Jaarrond Tuintelling en tellen wekelijks vogels, vlinders en andere dieren in hun tuin. Daarmee dragen ze bij aan de kennis over honderden soorten in Nederlandse tuinen en worden ontwikkelingen, zoals vogelziekten, vroegtijdig gesignaleerd.

Ook incidenteel tellen levert waardevolle gegevens op. Soorten kunnen worden ingevoerd via Count4Nature, ObsIdentify of Waarneming.nl. Maar deelnemen aan een georganiseerde tuintelling is nog eenvoudiger. Zo organiseren we jaarlijks een Libellentelling en een Tuinvlindertelling, waarmee we een goed beeld krijgen welke soorten in tuinen gezien worden. Nachtvlinders tellen we (nog) niet tijdens de tuin-

Koen Verhoogt

Tellen tijdens de Libellentelling.

Ortwin Hoffman

Speuren naar vlinders in de tuin.

telling. Wil je nachtvlinders gaan tellen in je tuin? Bij het meetnet nachtvlinders kun je een meetpunt aanmaken met een val voor nachtvlinders, ook in een tuin.

Libellen tellen in de tuin

Dit voorjaar verscheen de nieuwe Rode Lijst Libellen, waarin te zien is dat sommige soorten het beter doen dan voorheen, maar dat andere – zelfs heel algemene soorten zoals het lantaarntje en de vuurjuffer – achteruitgaan. Hoewel libellen water nodig hebben om zich voort te planten, zijn ze in heel Nederland te vinden, óók in tuinen. Zelfs tuinen zonder vijver kunnen libellen aantrekken, omdat ze daar jagen op insecten. Een zonnige tuin met bloeiende planten kan al voldoende zijn om soorten als het lantaarntje of de vuurjuffer te zien. De Libellentuintelling helpt onderzoekers daarom te begrijpen hoe het met de libellen in woonwijken en tuinen gaat.

Libellentelling 2026

De Libellentuintelling 2026 vond plaats in het weekend van 5-7 juni. Ondanks het matige weer met buien en vaak bewolking, gingen toch veel mensen de tuin in als de zon even doorkwam om een kwartier lang libellen te tellen. In deze jaarlijkse telling kunnen algemeen voorkomende soorten die in juni in de tuin te verwachten zijn geteld worden. Daarmee houden we het tellen laagdrempelig, ook voor de mensen die nog niet zoveel kennis van libellen hebben.
De azuurwaterjuffer stond ook dit jaar weer op nummer één als meest getelde libel. Dat is vaste prik: deze soort is een zeer algemene verschijning bij tuinvijvers. Op de tweede plaats stond het lantaarntje, in het Landelijk Meetprogramma Libellen altijd de meest getelde soort. Opvallend dat het bij de Libellentuintelling juist op plek 2 eindigt. Blijkbaar komt het lantaarntje relatief wat minder bij tuinvijvers voor dan langs de herhaaldelijk getelde libellenroutes door heel het land. De vuurjuffer, een van de vroegste libellensoorten in het voorjaar, eindigde op plek drie. Met zijn vuurrode kleur een feestje om in de tuin te treffen. Hoewel de soorten uit de top 3 nog algemeen zijn en in heel Nederland voorkomen, gaan ze allemaal achteruit. De vuurjuffer staat zelfs op de Rode Lijst. Opvallend was dat de blauwe breedscheenjuffer relatief veel werd gezien tijdens de tuintelling. Daarover elders in dit tijdschrift meer (zie pagina 4-5). De resultaten laten zien dat tuinen belangrijke leefgebieden zijn voor een aantal algemene soorten en geven waardevolle informatie over soorten die onder druk staan.

Tuinvlindertelling

Tijdens de jaarlijkse Tuinvlindertelling tellen we dagvlinders aan het begin van de zomer. Dit jaar, 10-12 juli, werd er voor de 18e keer geteld. Met ruim 8000 deelnemers en 11.000 tellingen werden gemiddeld bijna 10 vlinders per telling doorgegeven, net iets minder dan 2025. De vlinders die het meest worden waargenomen in tuinen zijn de atalanta, klein koolwitje, dagpauwoog, bont zandoogje en citroenvlinder. Dit jaar werden er opvallend veel kolibrievlinders, koninginnenpages en kleine parelmoervlinders geteld. Dat deze warmteminnaars meer werden gezien dan de voorgaande jaren komt waarschijnlijk deels door het aanhoudende warme weer. In 2024 waren de aantallen getelde vlinders dramatisch laag, dat was de vlinderarmste telling sinds de start van de Tuinvlindertelling in 2009. Deze achteruitgang van vlinders komt overeen met de gegevens uit het meetnet dagvlinders: ook daarin was 2024 een dieptepunt.

Naar een heus paradijs

Wat kun je doen in de tuin om libellen en vlinders te helpen? De mogelijkheden zijn heel divers en vaak laagdrempelig. Hierover schreef onze collega Albert Vliegenthart in Vlinders mei 2023 'Hoe ziet een vlindertuin eruit?' In de kern zijn de belangrijkste onderdelen:

- Maak gebruik van inheemse plantensoorten zodat er naast nectarplanten ook voedselplanten voor rupsen zijn.
- Zorg voor afwisseling in hoogte (eventueel met struiken).
- Probeer het hele jaar bloeiende planten in de tuin te hebben ('bloeiboog'), inclusief avondbloeiers voor nachtvlinders, zoals teunisbloem of silenes.
- Gebruik bij voorkeur gifvrij of biologisch geteelde planten, deze zijn sterk en geven geen gifstoffen af aan bezoekende insecten.
- Onderhoud met mate: niet te veel wieden en schoffelen, om de bodem gezond te houden en verstopte poppen of gronddieren rust te geven. Maai niet alles in één keer en voer maaisel af. En laat in de winter stukjes vegetatie staan zodat de overwinterende dieren hierin kunnen schuilen.
- Via de campagne Erfparadijzen vind je meer informatie hoe je op een erf of in een tuin biodiversiteit kunt versterken.

Ken jij een toekomstige teller?

Iedereen die nu een meetroute loopt, is ooit begonnen met gewoon om zich heen kijken. Juist daarom zijn tuintellingen zo waardevol: ze zijn laagdrempelig, leuk en voor iedereen toegankelijk. Ken je iemand met een tuin, balkon of vijver die interesse heeft in natuur? Stuur dit artikel eens door en nodig diegene uit om mee te doen aan een tuintelling. Misschien is dat wel de eerste stap naar een nieuwe vrijwilliger voor een meetroute of meetpunt. Want hoe meer mensen meetellen, hoe beter we weten hoe het met onze vlinders en libellen gaat.

Verder lezen

Meetnetten: www.vlinderstichting.nl/meetnetten

Microvlinders in je tuin: Op zoek naar kleine vlinders in de tuin, Vlinders 3 2025.

De gehakkelde aurelia in stedelijk gebied: Gehakkelde aurelia, Vlinders 2 2025.

Biodiversiteit in de tuin:

- Tuinieren voor insecten en gevleugelde verrassingen, Vlinders 1 2023.
- "Mijn 1000 soortentuin" van Luc Hoogenstein

Jaarrond Tuintelling: www.Jaarrondtuintelling.nl

Tuinieren:

- Hoe ziet een vlindertuin eruit?, Vlinders 2 2023.
- De rupsentuin, Vlinders 4 2023.

Erfparadijzen: Erfparadijzen voor meer natuur in het buitengebied, Vlinders 2 2025. ●

Bont zandoogje in de tuin.